

Наталія Любарець

Поезія Срібного століття в музиці

Поезія Срібної доби вирізняється унікальною мелодійністю. Не дивно, що ціла низка поезій А. Ахматової та Б. Пастернака були покладені на музику і стали напрочуд популярними. Найчастіше вони перетворювалися на авторські (бардівські) пісні. Їх співали у вузькому колі шанувальники лірики, які мали сміливість у такий спосіб протистояти радянській владі, що всіляко забороняла творчість митців Срібного століття. Іноді ці пісні проривалися на кіноекран, і тоді їхня аудиторія одразу зростала. Але не всі слухачі розуміли, що чують мелодії на слова поетів, яких переслідували й оголошували «ворожими» в радянській державі. У ті часи навіть зберігати їхні твори було небезпечно, тому їх передавали із вуст в уста, зокрема й у вигляді пісень.

Однією із перших поезій А. Ахматової, які була покладена на музику, став твір «*Сіроокий король*». Проникливий ліричний романс з такою назвою написав естрадний артист українського походження, кіноактор, композитор, поет і співак, кумир естради першої половини ХХ ст. **Олександр**

Вергинський. Він виконував цей твір в оригінальній манері, яку згодом намагалися наслідувати виконавиця романсів Алла Баянова, і популярна співачка Валентина Толкунова. Проте існує ще один вокальний твір на цей вірш А. Ахматової. Музику до нього написав радянський композитор **Сергій Прокоф'єв.** Його «*Сіроокий король*» входив до вокального циклу із п'яти пісень. У виконанні знаменитої оперної співачки **Тамари Синявської** пісня звучала як драматичний монолог.

Інші музичні твори, написані на поезії А. Ахматової, є різними за жанром і манерою виконання. Складна доля спіткала першу виконавицю пісні «*Сум'яття*» на музику **Давида Тухманова** – Людмилу Барикіну. З цією піснею у неї був пов'язаний трагічний спогад. Три пісні на слова А. Ахматової і музику **Володимира Євзіна** «*Б'ється серце моє*» (поезія «*Бачу, бачу місячну луку...*»), «*А в серпні квітнути почав жасмин*» (на основі двох поезій: «*Наслідування корейському*» та «*Ще про це літо. Уривок*»), «*В ту ніч*» (поезія «*В ніч ми збожеволіли один від одного*») тривалий час не сходили з російської пост-радянської естради. Романс «*Приходь на мене подивитися*» на музику **В. Бібергана** звучав в однойменному фільмі (*Росія, 2000, режисери О. Янковський та М. Агранович*). Значну кількість поезій А. Ахматової перетворив на романси і виконав **Олександр Матюхін.** В останні роки особливою популярності набула пісня на музику **Світлани Сурганової** «*Подорожній милий*» (на поезію «*Подорожній милий, ти далеко*» із залученням поезії Тетяни Хмельник). У частині слів цієї пісні, які належать А. Ахматовій, прочитується тема складної долі поетеси в роки радянської диктатури.

Шлях лірики Б. Пастернака до читачів був часто нелегким, особливо якщо мова йде про вірші, що входять до роману «*Доктор Живаго*». Три вірша з цієї збірки згодом стали піснями. Важко сказати, яку з них заспівали першою, але доля пісні на слова поезії «*Гамлет*» містить багато перегуків і з творчістю поета, і її виконавця. Початок роботи над «*Доктором Живаго*» збігається у Б. Пастернака із завершенням перекладу шекспірівської трагедії

«Гамлет». Поезія під такою назвою відкриває *«Зошит Юрія Живаго»*. Невипадково пісню на її слова (музика **Сергія Нікітіна**) виконує відомий радянський співак і композитор **Володимир Висоцький**, який яскраво зіграв роль Гамлета у театрі на Таганці (м. Москва, тоді цей театр був символом боротьби із радянської тоталітарної системою). Став піснею і вірш *«Не плач, не криви опухлі губи»* (музика **Д. Сморгонської**). Декілька музичних версій має вірш *«Зимова ніч»*. Як пісня вона відома під назвами *«Свіча горіла»*, *«Мело, мело по всій землі»* та *«Зимова ніч»*. Вона входить до репертуару української співачки **Ірини Сказіної** (музика **І. Печерського**), російських виконавців **Олександра Градського** (він же – автор музики), **Алли Пугачової** (вона ж – автор музики) та **Миколи Носкова** (музика **А. Бальчева**) та деяких інших виконавців. Зауважимо, що в серіалі *«Доктор Живаго»* (Росія, 2005, режисер **Олександр Прошкін**) цю пісню співає саме Ірина Сказіна, чий голос і тембр проникливо передають поетичні образи твору.

Б. Пастернак був відомий меломанам і своїми поезіями поза романом *«Доктор Живаго»*. Його вірш *«У всьому мені хочеться дійти до суті»* поклав на музику **Б. Шапіро-Власов**. Проте найвідомішою впродовж багатьох десятиліть залишається пісня на слова Б. Пастернака *«Нікого не буде вдома»*, музику до якої написав **Мікаел Тарівердієв**. Вона звучала в культовому для радянського кінематографу фільмі *«Іронія долі»* (СРСР, 1975, режисер **Ельдар Рязанов**). Цей кінофільм свого часу став опозиційним щодо влади, адже в ньому не тільки звучали пісні на слова поетів Срібного століття (Б. Пастернака, М. Цветаєвої та ін.) та наступних часів (Є. Євтушенка, Б. Ахмадуліної та ін.), а й розповідалося про долі звичайних людей, а не про *«радянське будівництво»*. Але через яскравий гумор тодішні чиновники не побачили нового *«людяного»* пафосу стрічки, яку незважаючи на певні цензурні обмеження все ж таки випустили на екран. Кожну пісню з цього фільму знали напам'ять.

Слова, що стали музикою, відкривали серця мільйонів людей і допомагали сприймати власну долю, а чи й долю країни, в якій вони жили, з іронією... А які пісні допомагають вам жити сьогодні?

Завдання

1. Прочитайте поезію А. Ахматової «Сум'яття» та прослухайте пісню на музику Д. Тухманова. Простежте, як змінилося розташування рядків і строф у пісні. Поміркуйте, як впливає на сприйняття твору така зміна.

2. Прослухайте декілька версій пісень, словами до яких стала поезія Б. Пастернака «Зимова ніч». Порівняйте манеру виконання співаків і співачок. Хто з них, на вашу думку, якнайповніше передає задум Б. Пастернака?

3. Підготуйте повідомлення про один із творів поетів Срібної доби, який був покладений на музику.

Відео:

«Вечір романсу» в Київській національній філармонії (2010). «Зимова ніч». Слова Б. Пастернака, музика І. Печерського. Виконує Ірина Сказіна.

<https://www.youtube.com/watch?v=zx2YRi4xVko>

«Вечір романсу» в Київській національній філармонії (2010). «Сніг іде». Слова Б. Пастернака, музика І. Пушкарь. Виконує Ірина Сказіна.

https://www.youtube.com/watch?v=cjM_pKIwF2Q